

Mısır 2006

Hasan Basri Yalçın*

Mısır'ın 2006 yılındaki siyasal gündemi bir önceki yılın ortaya çıkardığı denklemler üzerinden şekillendiğini ifade etmek olmayacaktır. ABD önderliğinde Ortadoğu'da gerçekleştirilmek istenilen "kontrollü" demokratikleştirilme hareketleri 2005 yılında Mısır'a da yansımıştı. Ne kadar demokratik olduğu hala tartışılmakla birlikte, Mısır'da Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek ilk kez bir başkanlık seçiminde rakip adaylarla yarışmak durumunda kalmıştı. Kimileri bu durumu Mısır'ın demokratikleşmesinde önemli bir adım olarak görür-

ken kimileri çok adaylı seçim sürecinin bir aldatmacadan ibaret olduğunu, demokratikleşmenin söylem boyutunu aşmadığını ve getirilen hukuki engellerle Mübarek'in iktidarını meşrulaştırma gayretinin bir aracı haline geldiğini iddia etti. İşte Mısır'ın 2006 gündemi bu iki görüş arasındaki farklılıklar üzerinden devam etti. Demokratikleşme veya demokratikleşmeme tartışmalarını bütün bir yılın ana gündem maddesi halini alırken, bu tartışmaların taraflarının siyasal görüş farklılıkları tüm iç ve dış siyasal süreçler üzerine yansdı.

Resmî Adı	Mısır Arap Cumhuriyeti
Başkent	Kahire
Yüzölçümü	1.001.450 km ²
Nüfus	80.335.036
GSMH	334,4 Milyar Dolar
Hükümet Biçimi	Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Hüsnü Mubarek (1981-)
Dışişleri Bakanı	Ahmed Ebul Geyt
Türkiye Büyükelçisi	Alaa El Hadidi
Askeri Harcamalar/GSMH	% 3,4
Asker Sayısı	450.000 (2002)
Etnik Yapı	
Hami	% 99
Diğer	% 1
Dini Yapı	
İslam	% 94 (Çoğunluğu Sünni)
Hristiyan	% 6 (Kipti ve diğerleri)
Petrol Üretimi	700.000 varil/gün
Petrol Tüketimi	590.000 varil/gün
İhracat	20,55 milyar dolar
İthalat	33,1 milyar dolar

Bir tarafta ülkeyi giderek demokratikleştirdiğini iddia eden iktidar diğer tarafta Mübarek rejiminin tahakkümünün artarak devam ettiğini iddia eden muhalif hareketler ve uluslararası kamuoyunun

* Bilgi Üniversitesi, Siyaset Bilimi Doktora Öğrencisi.

büyük çoğunluğu bu tartışmanın iki tarafını oluşturdu. Fakat kısa bir süreç taraması açıkça göstermektedir ki, Mübarek yönetiminin tüm iddialarına rağmen, ülke demokratikleşme yolunda pek yol alamamıştır. Bu çalışmanın ilerleyen safhalarında görüleceği gibi bir yıllık süre zarfında hükümet çok sayıda anti-demokratik eyleme imza atmıştır. Hükümete sınırsız denebilecek yetkiler sağlayan Olağanüstü Hal Yasası'nın tekrar uzatılması, reform talep eden hukukçuların yargılanması, Yerel Meclis seçimlerinin son anda iki yıllığına ertelenmesi, sert polis müdahaleleri, muhalefet hareketlerinin baskı altında tutulması bu tür eylemlere birkaç örnek olarak gösterilebilir.

Bir önceki seçim yılından zaferle çıkan siyasal iktidarın kendine güven içerisinde olması ve böylece hem içe hem de dışa yönelik çeşitli atımlara yönelebilecek güçlü bir iradeyle ortaya çıkması gerekirken, Mübarek yönetimi ne içeride yaşanan düzensizliklerden başını alabilirdi ne de dış politikada kendisinden beklenebilecek açılımları gerçekleştirebildi. Dolayısıyla iç ve dış siyasal gelişmeler ölçü olarak alınırsa, 2006 yılının Mısır için beklenenden daha uzun bir yıl olduğunu ifade etmek gerekir.

Bir yıllık süreç dikkatle gözden geçirildiğinde Mısır'ın yıl içerisinde karşılaştığı sorunların temelinde yukarıda sözü edilen demokratikleşmenin bir türlü gerçekleştirilemiyor olmasının önemli payı olduğu iddia edilebilir. Genelde, demokratikleşme sürecini bir türlü tamamlamayan birçok ülkede, özelde birçok Ortadoğu rejiminde kronik bir hal alan rejimi korumaya yönelik politikalar izleme alışkanlığı ve güdüsü 2006 yılında Mısır siyasi yaşamını da oldukça iyi tanımlamaktadır. Mısır ve benzeri birçok Ortadoğu ülkesinin artık ciddi rejim sorunları yaşadıkları açıktır.

Uluslararası siyasetin disiplinli ittifaklar sistemi altında statik bir seyir izlediği Soğuk Savaş yıllarında rejime karşı yalnızca içeriden tehdit hisseden, bu tehditleri de dışarıdan aldığı destekle bertaraf etmeyi alışkanlık haline getiren söz konusu rejimler, demokratikleştirme söylemini ve eylemini benimsemiş ABD'nin başat güç olduğu dinamik ve karmaşık bir uluslararası sistemde eski alışkanlıklarını eskisi kadar rahat sürdürememektedir. Her ne kadar ABD'nin demokratikleştirme politikasında çifte standart uyguladığına yönelik kuvvetli iddialar bulunsa da, durumun bu rejimler için eskisi kadar parlak olmadığı aşikârdır. Kutup liderlerinin rakip kutba karşı dirençli olabilme adına kendi kutupları içerisinde yer alan rejimlerin istikrarını

her ne pahasına olursa olsun koruduğu bir dönemde yaşamıyoruz artık. Dolayısıyla da bu tür rejimler devamlılıklarını sağlamak için yeni yöntem ve stratejiler geliştirmek zorunda kalıyor.

Bu çerçevede Mısır da benzer eğilimler göstermektedir. Kısaca söylemek gerekirse, 2006 yılında da Mısır, içeride istikrarı baskı yöntemiyle sürdürdüğünden dışarıda etkili ve özgün politikalar izlemek yerine, kendini koruma güdüsüyle sorunlardan mümkün olduğunca uzak durmaya dayalı pasif ve bağımlı politikalar izleme yoluna gitti. Yönetim tüm yıl boyunca içeride özlenen atılımları dışarıdaki tehdidin meşrulaştırıcı ciddiyetiyle dengeleme yoluna giderek demokratik reformların bekletilmesi gereğinden dem vurdu. Dışarıdaki krizleri ise iç kamuoyunu yatıştırarak söylemler kullanarak geçiştirme yöntemini kullandı.

Bu çalışma Mısır'ın 2006 yılı gündemini bu bağlamda iki ana başlık altında vermeyi hedeflemektedir. Birinci kısımda dış siyasi gelişmeler ele alınacaktır. Yılın önemli gelişmeleri şu alt başlıklar altında ele alındı: Filistin, İsrail ve Lübnan sorunları, İran'ın nükleer faaliyetleri, ekonomik forum, Afrika cephesi, Irak, Papa'nın açıklamaları ve karikatür krizi. İkinci kısımda ise iç siyasi gelişmeler ele alınmıştır. Bu kısımdaki gelişmeler ise iktidar, muhalefet, bombalama olayları, Olağanüstü Hal Yasası, reform yanlısı hâkimlerin yargılanması ve yerel seçimlerin ertelenmesi alt başlıkları altında ele alındı.

Dış Siyasal Gelişmeler

Filistin, İsrail, Lübnan Sorunları

On yıl aradan sonra 2006 Ocak ayında Filistin'de düzenlenen genel seçimlere tarihinde ilk kez katılan Hamas on yıllık El-Fetih hâkimiyetine son verdi. Fakat Hamas sandıkta kazanılan zaferi siyasi iradeye yansıtmakta güçlük çekti. Hamas liderlerinden İsmail Haniye 19 Şubat'ta kurulan hükümetin başbakanlığına atanmasına rağmen Hamas hem Cumhurbaşkanı Mahmut Abbas'ın, hem İsrail'in, hem de ABD'nin muhalefetiyle karşılaştı. İsrail Hamas hükümetiyle bütün müzakereleri durdurma ve ekonomik yaptırım kararı aldı. Nisan

ayında ise AB ve ABD de İsrail tarafında yer alarak, Filistin Yönetimi'ne yapılmakta olan tüm doğrudan yardımları durdurdu.¹

Hamas'ın böylesi bir muhalefetle karşılaşması zaten çok beklenmedik bir durum değildi. Hamas'ın bir terörist örgüt olarak görülmesi, İsrail'in varlığını tanımayı o güne kadar şiddetle reddetmesi genelde uluslararası kamuoyu ve özelde İsrail'i tedirgin eden en temel iki meseleydi. Bu nedenle daha Hamas'ın seçimlere katılma kararının hemen ardından birçok batılı ülke seçimleri Hamas'ın kazanması durumunda Filistin'e yapılan ekonomik yardımların durdurulacağını açıklamıştı.

Birçok diğer Arap ülkesi gibi Mısır'da Hamas meselesine mümkün olduğunca dengeli yaklaşmaya gayret etti. Bir yandan Hamas'ın bu seçimlere katılmasını önemli bir ilerleme olarak görürken, diğer yandan Hamas'ın varolan tutumunu devam ettirmesi nedeniyle ortaya çıkabilecek gerginliklerden endişe ediyordu. Bu nedenle, Batılı ülkelerin seçimler öncesindeki tehditkâr ifadelerine karşın Mısır Dışişleri Bakan'ı Ahmet Ebu'l Geyt'in seçimler öncesinde yaptığı açıklamalar tam da bu iki nokta arasındaki dengeyi kurma gayretinin bir ürünü gibi görünmekteydi. Geyt yaptığı açıklamada bir yandan batılı ülkelerin seçimler öncesinde yaptıkları bu açıklamaların seçimlere müdahale anlamına gelebileceğini ifade ederken, bir yandan da Hamas'ın seçimlerden galip çıkması durumunda İsrail ile müzakereleri devam ettireceğine olan inancını dile getiriyordu. Parlamento aracılığıyla siyasi mücadele veren Hamas ile silahlı mücadele yapan Hamas'ın birbirinden tamamen farklı olacağını vurgulayan Mısır Dışişleri Bakanı, siyasi sürece girdikten sonra Hamas'ın düşünce sisteminde önemli değişiklikler olacağına inandıklarını, Hamas'ın zaten İsrail'in varlığını tanıdığını çok yakın gelecekte de müzakere fikrine alışacağını iddia ediyordu.² Fakat bu ifadeler sanki varolan durumu okumaktan ziyade Kahire'nin arzusunun ve umudunu dile getiriyordu. Zira Hamas liderleri defalarca bu iddiaların aksini dile getirmişlerdi. Bölgede varolan karmaşaya bir yenisinin daha dâhil olmasından çekinen Kahire yönetimi Hamas'ın kendilerince rasyonel bir noktaya çe-

¹ "Mısır'da camilerden Filistinlilere yardım çağrısı," *Cihan Haber Ajansı*, 15 Nisan 2006.

² "Mısır Dışişleri Bakanı: Hamas, İsrail'in varlığını tanıyor," *Cihan Haber Ajansı*, 21 Ocak 2006.

kilmesi gayretine girmişlerdi. Bu çerçevede Geyt'in açıklamaları uyarı niteliği taşımaktaydı.

Fakat Mısır'da herkesin Geyt'le aynı görüşleri paylaştığını söylemek oldukça güçlü. Seçimleri Hamas'ın kazanmasının hemen ardından Müslüman Kardeşler'den coşkulu tebrikler geldi. Örgütün sözcüsü İssam El-Aryan 26 Ocak'ta yaptığı açıklamada, "Bu hayret verici zaferden dolayı Hamas'ı kutluyoruz" diyordu. Hamas'ın hiçbir zaman şiddete başvurmadığını da iddia eden El-Aryan, "Hamas direnişe öncülük ediyor, bu şiddet olarak düşünülmeli" ifadelerini kullanıyor ve batılı ülkelerin Filistin seçimlerine saygılı olmaları gerektiğini söylüyordu.³

Seçim zaferinin ardından Hamas'ı Cumhurbaşkanı Mahmut Abbas'tan hükümeti kurma görevinin verilip verilmeyeceği meselesi bekliyordu. Bu çerçevede Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek ile bir görüşme yapan Mısır İstihbarat Şefi Ömer Süleyman, görüşmenin ardından Hamas'ın hükümeti kurma görevini alabilmesi için üç temel meseleye (şiddeti durdurmak, İsrail ile imzalanan anlaşmalara bağlı kalmak ve İsrail'i tanımak) bağlı kalmak zorunda olduğunu söylüyordu. Kendisine Hamas'tan böyle bir tavır değişikliğinin beklenip beklenemeyeceğinin sorulması üzerine Süleyman, Dışişleri Bakanıyla benzer kanaatleri paylaştığını ortaya koyan şu sözleri sarf ediyordu: "Hamas'ı 180 derece değiştirmeye ikna etmek zor. Ancak umarım olur."⁴

Mısırlı yetkililer bu dolu mesajları verirken, 8 Şubat tarihinde Mısır'a bir ziyarette bulunan Hamas'ın siyasi kanat lideri Halit Meşal bu ümitleri boşa çıkaracak şekilde, tüm uluslararası baskılara rağmen İsrail'i tanımayacaklarını tekrarlayarak işgale meşruiyet vermeyeceklerini söylüyordu. Meşal'in sözleri oldukça keskindi. "Hamas'ın değiştiğini düşünenler yanılıyor. Hamas başkalarının isteklerine göre değişmeyecek."⁵

Bütün bu sert açıklamalara rağmen dengeli bir tutum izleme gayreti içinde olan Mısır, Hamas'ı kendi çizgisine çekmek için elinden gelen gayreti göstermeye ve ümidini korumaya devam ediyordu.

³ "Müslüman Kardeşler, Hamas'ı kutladı," *Cihan Haber Ajansı*, 26 Ocak 2006.

⁴ "Mısır istihbarat şefi: Abbas, hükümeti kurma görevini Hamas'a İsrail'i tanırsa verecek," *Cihan Haber Ajansı*, 1 Şubat 2006.

⁵ "Hamas'ın siyasi kanat lideri Halit Meşal: Hamas'ın değiştiğini düşünenler yanılıyor," *Cihan Haber Ajansı*, 8 Şubat 2006.

Konuyla ilgili olarak, Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek 14 Şubat'ta görüştüğü İsrail Savunma Bakanı Şaul Mofaz'a, Hamas'ın değişeceğini ve İsrail'in şartlarını kabul edeceğine inandığını söylüyordu. Mübarek'e göre Hamas uluslararası baskılara daha fazla dayanamayacak ve İsrail'in şartlarını kabul edecekti.⁶ Bu çerçevede Şubat ayı içerisinde Hamaslı yetkililerin Cumhurbaşkanı Mübarek'le yapmak istedikleri görüşme talebi Mısır tarafından reddedildi.⁷

Devamlı Hamas'tan taviz bekleyen açıklamalar yapmak zorunda kalan Kahire yönetimi, hem içte hem de dışta bütünüyle İsrail yanlısı olarak görünmekten çekindiğinden Filistin'e yapılan yardımların kesilmesine yönelik isteklere olumsuz yanıt veriyordu. Hamas'a ekonomik baskı uygulamak amacıyla bölge ülkelerine yönelik bir gezi düzenleyen Condoleezza Rice'ın 22 Şubat'taki ilk durağı Mısır'dı.⁸ Her ne kadar diğer Arap ülkeleriyle kıyaslandığında Mısır ekonomik anlamda Filistin'e çok yüksek yardım miktarları sağlayamasa da özellikle siyasi nüfuzu bölgede önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle Rice açısından Mısır'ın bu konuda ikna edilmesi diğer bölge ülkelerinin ikna edilebilmesi için sembolik bir anlam ifade edecekti. Fakat Rice'ın iki günlük Mısır ziyaretinde beklediği desteği bulabildiğini düşünmek oldukça güçtür.⁹ Aksine, Rice'la ortak basın toplantısı düzenleyen Mısır Dışişleri Bakanı Ahmet Ebu'l Geyt Filistin'e yardımın zaruri olduğunu, Hamas hükümetine zaman verilmesi gerektiğini, dolayısıyla Mısır'ın yeni Filistin hükümetini finanse etmeye devam edeceğini ifade etti.

Rice'ın ziyareti kamuoyunda ise büyük bir tepkiyle karşılandı. El-Messa gazetesi "Condi Hamas'ı seçme cesareti gösteren Filistinlileri açlığa mahkûm etmemizi istemeye geldi" yorumuna yer verirken, Egyptian Gazete'de ise "O, Mısırlıların, kardeşlerine karşı uluslararası yaptırımların uygulanmasına razı olacağını sanıyor" deniliyordu.¹⁰

4 Mart tarihinde Kahire'de toplanan Arap Birliği'nden de hemen hemen aynı irade çıktı. Yirmi iki Arap ülkesinin katıldığı toplantının ardından yayınlanan bildiride, uluslararası topluma, özellikle de

⁶ "Mübarek: Hamas, İsrail'i tanımalı," *Zaman*, 1 Şubat 2006.

⁷ "Mübarek, Hamas'la görüşmedi," *Hürriyet*, 21 Şubat 2006.

⁸ "Hamas pazarlığa başladı," *BBC Türkçe Servisi*, 22 Şubat 2006.

⁹ "Condi, Mısır'da destek bulamadı," *Hürriyet*, 23 Şubat 2006.

¹⁰ "Rice Hamas konusunda Mısır'a söz dinlemedi," *Cihan Haber Ajansı*, 22 Şubat 2006.

Ortadoğu Dörtlüsü'ne Filistin halkının tercihinin saygı gösterilmesi çağrısında bulunuldu. Ortadoğu Dörtlüsü'nün Filistin'in içişlerine karışmaması ve seçilmiş liderlerine de adil olmayan şartlar dayatmaması gerektiği vurgulandı.

28 Mart'ta Hartum'da yapılan Arap Zirvesi'nin öncesinde açıklama yapan Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa, İsrail'e yüklenecek, sorunun çözilememesinin en temel nedeninin İsrail'in uzlaşmaz tutumu olduğunu söylerken, Müslüman Kardeşlerin lideri Muhammed Mehdi Akif, Filistinlilerin ABD ve Batı Avrupa'nın şartlı yardımlarına muhtaç kalmaması için zirveden kesin kararlar çıkması gerektiğini vurguluyordu. Zirveden Filistin'e 55 milyon dolar yardım kararı çıkmış olmasına rağmen, bu para bir türlü ödenemiyordu. ABD'nin baskıları karşısında, Arap devletleri Filistin'e yardım etmekten çekinirken, Mısır camilerinde halk Filistinliler için toplanan yardımlara büyük ilgi gösteriyordu. Bazı camilerde Filistinlilerin büyük bir zulüm altında olduğu belirtiliyor ve yardım yapılması tavsiye ediliyordu. Cami çıkışlarında kurulan sandıklarla Filistin için yardım toplanıyordu. Ancak ekonomik darboğazı aşma gayretindeki Hamas yönetimi için asıl kaynak Arap devletleriydi. Bu nedenle yeni Hamas yönetiminin Dışişleri Bakanı olan Mahmut Zehar'ın 14 Nisan'da çıktığı bölge turunun ilk durağı Kahire'ydi. Fakat Zehar'ın görüşme talebi Mısır Dışişleri Bakanı Ahmet Ebu'l Geyt tarafından programının yoğunluğu gerekçe gösterilerek reddediliyordu. 24 Mayıs tarihinde yine ekonomik ambargoyu delebilmek amacıyla Endonezya, Malezya, Çin, Brunei, Sri Lanka ve İran'ı kapsayan bir Asya gezisine çıkmadan önce Zehar yine Kahire'ye geliyor ve Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa ile görüşüyordu. 17 Haziran tarihinde ise bu kez Filistin Cumhurbaşkanı Mahmut Abbas Kahire'ye bir ziyarette bulunuyor ve Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek ile görüşüyordu. Gazze'de olayların tırmandığı bir döneme rasgelen ziyaret esnasında Abbas ve Mübarek ateşkesin sürdürülmesi yönünde fikir birliği içerisinde olduklarını, Hamas yönetiminin de aynı tutumu benimsemiş olmasının sevindirici olduğunu belirtiyorlardı. Mübarek, Hamas ve El-Fetih arasındaki sorunun çözülmesi için diyalog ihtiyacına vurgu yapıyor ve Filistin'in ancak bu şekilde barış için bir muhatap olduğunu kanıtlayabileceğini söylüyordu.

Gazze'de Filistinli silahlı bir grup tarafından düzenlenen saldırılarla iki İsrail askerinin öldürülmesi ve Gilad Şalit adlı askerinin kaçırılmasından 3 gün sonra 28 Haziran'da İsrail Gazze Şeridi'ne yönelik

“Yaz Yağmurları” adını verdiği operasyonu başlattı. Ertesi gün de aralarında bakan ve milletvekillerinin bulunduğu 60 kadar Hamaslı yetkili İsrail ordusu tarafından gözaltına alındı. Böylece bölgede 2006 yılına damgasını vuracak olan kaos zincirinin ilk halkası kopmuş oluyordu. Diğer bütün Arap ülkeleri gibi Mısır’ın da süreç esnasında izlediği pasif tutum gözlerden kaçmıyordu. Kahire hükümetinin sessiz kaldığı bu ortamda muhalefet hem kendi hükümetlerini hem diğer Arap hükümetlerini ağır eleştirilere tutuyordu. İsrail’in saldırılarına maruz kalan Filistin’e destek vermek amacıyla Mısır’ın başkenti Kahire’de Mısır Ulusal Gelişim ve Birlik Partisi (Tagammu) 7 Temmuz tarihinde bir toplantı düzenledi. Yalnızca Sudan Demokrasi Partisi ve Kahire’de yaşayan Filistinlilerin katıldığı toplantıda İsrail’in Filistinlilere uyguladığı şiddet kınanırken, katılımcılar Arap ve Müslüman dünyasının işbirliğine gitmesi çağrısında bulunuyordu. Fakat bu çağrıların bölge rejimleri üzerinde pek etkili olduğu söylenemez.

12 Temmuz tarihinde ise kaos Lübnan’a sıçradı. İsrail, 2 askeri ni kaçırarak Hizbullah’a karşı savaş başlattı. Filistin konusunda olduğu gibi Lübnan savaşında da pasif ve etkisiz, iyi niyet mesajlarına dayalı politikalar izleyen Kahire yönetimi aynı tavrını Lübnan olaylarında sergiledi.¹¹ Bir muhalefet hareketi olarak Müslüman Kardeşler ise Lübnan ve Hizbullah’a açık destek vermeye devam etti. Hizbullah’a verilen destekle Kahire’nin etkisiz tavrına açıkça meydan okunuyordu. Hizbullah’ın 2 İsrail askerini kaçırdığı gün bir açıklama yapan Müslüman Kardeşler lideri Muhammed Mehdi Akif hükümeti bu zayıf noktadan yakalıyor ve Hizbullah’ın düzenli ordulara sahip Arap devletlerinin bir türlü elde edemediği başarıyı elde ettiğini söylüyor ve Hizbullah’ı kutluyordu. Böylelikle Müslüman Kardeşler Kahire hükümetinin sokaklara veremediği mesajları veriyordu.

Bu tür tepkiler yalnızca Müslüman Kardeşler’le sınırlı kalmadı. Mısır eski Başbakanı Atıf Sıtkı 21 Temmuz’da Kahire sokaklarında düzenlenen Hizbullah’a destek İsrail’i protesto gösterilerinde yaptığı konuşmada tüm Arap liderlerine “bu utancın durdurulması” çağrısında bulunuyordu. Mübarek ise göstericilerin beklediği tarzda bir davranış sergilemekten uzaktı. Bunun yerine ABD ile ortak bir çözüm arayışına girdi. Bush’a durumun ciddiyetini anlatan ve derhal ateşkes ilan edilmesini savunan bir mektup yazdı. Zaten çok uzun süredir

¹¹ “Mübarek: Durum çok tehlikeli,” *BBC Türkçe Servisi*, 25 Temmuz 2006.

Arap sokaklarında eleştirilen bu davranış tarzı Arap kamuoyunda sert tepkilere neden oldu.¹²

Ortadoğu sokaklarında benzeri gösteriler devam ederken, 25 Temmuz tarihinde Arap Birliği Kahire’de toplandı. Olağanüstü toplantıda Arap devletleri arasında birlik çağrısı yapılmasına rağmen, özellikle Mısır ve Ürdün’ün tutumu nedeniyle yine somut bir sonuç ortaya konulamadı. Toplantının ilk oturumunun ardından basına açıklama yapan Mısır Meclis Başkanı Ahmet Fethi Serur, İsrail’e karşı ortak savunma için şartların oluşmadığını ve bu konuda herhangi bir karar alınmayacağını ifade etti.

Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek ise benzeri ifadeleri daha açık bir şekilde dile getirdi. Mübarek “artık ülkenin dışındaki maceralara katılma zamanları geride kaldı,” diye konuştu. Uzun süredir Arap dünyası yerine “önce Mısır” parolasını benimseyen Mübarek 73 milyon Mısırlının iş, ev, kalkınma ve hizmet beklediği bir dönemde savaş girmenin sorumsuzluk olduğu yorumunda bulundu. Savaş isteyenlerin ülkenin kazanımlarının bir çırpıda kaybedilmesine yol alacağını ileri sürerek “kendilerinin olmayan bir savaş için halkın bütçesini harcamayacağını” ifade etti. Şu sözler Mübarek’in yaklaşımını daha da net ortaya koyuyordu: “Mısır ordusu sadece Mısırlıları savunmak için vardır.” Mübarek ayrıca Hizbullah’ı maceraperestlikle suçluyordu.

Fakat bu sözler geniş halk kitlelerini ikna etmeye yeterli olmuyordu. 11 Ağustos tarihinde Cuma namazı çıkışında El-Ezher Camii’nin avlusunda atılan sloganlar Mübarek’in pozisyonunun tam aksi yönündeydi. Göstericiler İsrail bayrağı yakarken, “Ne Sünni’yiz, ne Şii’yiz, hepimiz İslam direnişçisiyiz”, “Kahrolsun Mübarek”, “Mısır ordusu nerede” şeklinde sloganlar attı. Mısır polisi ise göstericilere müdahale etti.

Mübarek’in politikalarına belki de tek destek Kıpti cemaatinden geliyordu. Kıpti Hristiyanların Lideri 3. Şenuda, Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek’in Ortadoğu’daki problemlerin çözümüne akıllıca yaklaştığını, Ortadoğu’daki diğer ülkeler etnik ve mezhepsel çatışmalarla çalkalanırken, Mübarek’in Mısır birliğini sağladığını söylüyordu. Enver Sedat döneminde bir süreliğine sürgüne gönderilen, Mübarek döneminde affedilerek Kıpti Kilisesi’nin başına getirilen Şenuda, 2005

¹² “Mübarek’ten ateşkes çağrısı,” *BBC Türkçe Servisi*, 4 Ağustos 2006.

yılında yapılan seçimler öncesi de Mübarek'e olan desteğini açıklamış, bu konuda Kıpti cemaatinin bile tepkisini çekmişti.

Ateşkes ilanının hemen ardından toplanan Arap Birliği'nin ana gündem maddesi Lübnan'ın yeniden inşası için yapılması gerekenlerdi.¹³ Fakat zirve esnasında Arap devletlerinin diğer kaygıları daha baskın çıktı. Yapılan her savaşta düzenli Arap ordularının başarısızlığı uğramasına rağmen, ilk kez Hizbullah'ın İsrail'e karşı bir başarı yakalaması izlenimi ve Hizbullah üzerindeki İran ve Suriye etkisi başta Mısır olmak üzere Sünni Arap rejimlerini rahatsız ediyordu. Ortadoğu sokaklarında Hizbullah'a artan teveccüh ve İran'ın bölgede artan etkisi bu rejimleri rahatsız ettiğinden, Arap Birliği toplantıları beklenen sonuçları vermekte yetersiz kalıyordu. Hizbullah üzerindeki etkisiyle bilinen Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın 15 Ağustos tarihinde yaptığı açıklamada özellikle Mısır'ı kastederek, Arap rejimlerinin İsrail ve ABD'ye karşı sessiz kaldığını, bu ülkelerin ABD ve İsrail'in sesi gibi muamelede bulunduklarını söylemesi Kahire'de ciddi rahatsızlıklara neden oldu. Esad meseleyi çok daha ileri boyutlara götürerek hakarete kadar vardırdı. Hizbullah ve İsrail arasındaki savaşın, Arapların durumunu tamamen ortaya çıkardığını, (Mübarek'i kastederek) "bazı kişilerin pozisyonu ve erkekliğini yarıya indirdiğini" söyledi.¹⁴

İçte ve dışta tüm bu eleştirilere rağmen Cumhurbaşkanı Mübarek ılımlı arabuluculuk olarak tanımladığı yaklaşımından vazgeçme eğilimi göstermedi. Mübarek İsrailli yetkililerle yaptığı görüşmelere dayanarak 18 Eylül'de yaptığı açıklamada, İsrail'in 25 Haziran'da Filistinliler tarafından kaçırılan Gilad Şalid adlı askerini geri alabilmek için beklenenden daha fazla Filistinli mahkûmu serbest bırakmaya hazır olduğunu bildiriyordu.

Mısır Hizbullah'a karşı izlediği tavrın bir benzerini Hamas'a karşı da izlemeye başladı. İngiltere'de yayımlanan El-Kuds El-Arabi gazetesinin 30 Eylül tarihli haberine göre Mısır ve Ürdün Filistin'de kurulacak hükümete Hamas'ın önderlik etmesini istemiyorlardı. Haberde, Filistin Devlet Başkanı Mahmut Abbas'la bir araya gelen istihbarat örgütlerinin şeflerinin Abbas'a, Hamas'ın İsrail'in varlığını tanımayı şartsız kabul etmesi gerektiğini vurguladıkları iddia ediliyordu.

¹³ "Arap Birliği 26. günde toplandı," *BBC Türkçe Servisi*, 7 Ağustos 2006.

¹⁴ "Yarım erkek," *Hürriyet*, 25 Ağustos 2006.

Ortadoğu turuna çıkan ABD Dışışleri Bakanı Condoleezza Rice'ın Suudi Arabistan'dan sonraki durağı Mısır'dı. Cumhurbaşkanı Mübarek ile yapılan görüşmenin ardından herhangi bir açıklama gelmedi. İsrail'e hareketinden önce havaalanında bir açıklama yapan Rice, Filistin'de uluslararası kamuoyu tarafından belirlenen prensiplere saygı duyacak ve bunları benimseyecek bir hükümetin kurulması gerektiğinin ve Filistin sorununda iki devletli bir çözüme ancak bu şekilde ulaşılabilceğinin altını çizdi. Benzer amaçlarla AB Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana 29 Ekim'de Mısır'a gelerek Mübarek ile görüştü. Görüşmeden umutlu ayrılan Solana, Filistin'de birlik hükümetinin yakında kurulabileceğini düşündüğünü söyledi. Mısır tüm bu görüşmelerde arabulucu rolü üstlenebileceğini ön plana çıkarttı ve bu çerçevede çeşitli gayretlere de ev sahipliği yaptı.¹⁵ 1 Kasım tarihinde üst düzey Hamas liderlerini Kahire'de toplayarak, kaçırılan askerin serbest bırakılması için müzakerelerde bulundu. Resmi makamlar tarafından doğrulanmasa da müzakerelere iki günlük ziyaret için Mısır'a gelen ABD Ulusal İstihbarat Direktörü John Negroponte'nin de katıldığı iddia edildi. Toplantıya katılması beklenen Hamas lideri Meşal'in ise son anda güvenlik gerekçeleriyle katılmaktan vazgeçtiği de konuyla ilgili bir başka iddia olarak gündeme geldi.

15 Kasım tarihinde Kahire'ye ziyarette bulunan Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın, El-Fetih ve Hamas arasında ulusal birlik hükümeti kurulabileceği yönünde yaptığı açıklamaya, Mısır hükümetinden olumlu tepkiler geldi. Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Süleyman Awad, Mübarek'in Abbas'a kurulacak olan birlik hükümeti konusunda tam destek verdiğini söyledi. Açıklamada Awad, Ortadoğu barış sürecinin canlandırılması konusunda Abbas'ın sergilediği çabaların da olumlu bulunduğunu ifade etti. Awad, Mübarek'in görüşmede Abbas'a, Filistinlilerin tek bir ses olması, barış sürecini ileriye götürecekt ve Filistinlilerin sıkıntılarını sona erdirecek politikalarını açıklamaları gerektiğini söylediğini aktardı. Bütün bu iyimser açıklamalara karşın, 25 Kasım tarihinde Mısırlı arabulucularla görüşmelerde bulunan Hamas lideri Meşal, İsrail'e 1967 sınırlarını esas alan müzakerelere başlaması için altı aylık bir süre tanıdıklarını aksi takdirde üçüncü intifadayı başlatacaklarını söylüyordu.¹⁶

¹⁵ "Solana, Mübarek'le görüştü," *Zaman*, 29 Ekim 2006.

¹⁶ "Meşal'den yeni intifada tehdidi," *BBC Türkçe Servisi*, 25 Kasım 2006.

İran'ın Nükleer Faaliyetleri

Tüm dünyada olduğu gibi İran'ın nükleer enerji üretme çabaları ve bu çabaların neden olduğu gerginlik Mısır diplomasisinin de önemli bir gündem maddesi haline geldi. ABD yönetimi ve diğer Batılı ülkelerin İran'ın nükleer programının gizli bir nükleer silah üretimi şekline dönüştüğü ve Tahran yönetiminin bir atom bombası üretme arayışında olduğunu öne sürmesiyle ve İran'ın ise sadece nükleer enerji peşinde olduğu, dolayısıyla çalışmalarına devam edeceği yönündeki açıklamalarıyla karşılıklı restleşmelerden sonra İran'ın nükleer enerji üretimi meselesi bir kriz halini aldı. ABD'nin İran'a askeri bir müdahalesi veya İran'ın nükleer silah üretmesi, tıpkı diğer bölge ülkeleri gibi Mısır'ı da yakından ilgilendiriyordu. Dolayısıyla Mısır Dışişleri mercilerinin neredeyse tüm görüşmelerinde İran meselesinden söz edilir hale geldi.

Daha 2006 yılının çok erken dönemlerinde, 17 Ocak tarihinde, Kahire'ye gelen ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney ve Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek arasında yapılan görüşmelerin ana gündem maddelerinden biri de İran'dı. Görüşmenin ardından Mısırlı yetkililerden yapılan açıklamaya göre, Kahire İran'ın nükleer programı meselesinin diyalog yoluyla çözülmesini istiyordu.¹⁷ Açıklamada Mısır'ın İran'a karşı belirleyeceği tutum için Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın olağanüstü toplantısından çıkacak sonucun bekleneceği bildirildi. Kahire bir yandan, Ortadoğu'nun kitle imha silahlarından arındırılması gereğine vurgu yaparken, diğer taraftan, bölgede nükleer tesislerini uluslararası denetime açmayan tek ülkenin İsrail olduğunun da altını çizdi.¹⁸

1 Mart tarihinde Mısır'ın önemli gazete temsilcilerine yaptığı açıklamada Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek daha açık bir tavır sergiliyor ve ABD yönetimini muhtemel müdahalenin sonuçları açısından uyarıyordu. Mübarek daha önce Cheney'i uyardığını, bu tür bir saldırının hâlihazırda iç savaş yaşayan Irak'ın teröristler tarafından ele geçmesine neden olacağını söylüyordu. Buna göre, muhtemel bir İran saldırısı bölgede yaşayan Şiilerin de ABD karşıtı olmasına neden olacaktı. ABD'nin bölgede petrol gibi çok önemli bir çıkarı olduğunu düşünen Mübarek, ABD'yi İran'a yönelik askeri bir müdahaleden vazgeçmesi gerektiği, aksi taktirde bu hayati çıkarını yitireceği yö-

¹⁷ "Cheney, yeni strateji için zemin yokluyor," *Zaman*, 18 Ocak 2006.

¹⁸ "Cheney - Mübarek görüşmesinde Ortadoğu'daki son gelişmeler ele alındı," *Cihan Haber Ajansı*, 17 Ocak 2006.

nünde uyarıyordu. Aynı açıklamada İsrail'in İran'ı vurması ihtimaline de değinen Mübarek, bunu zayıf bir ihtimal olarak gördüğünü çünkü İran'ın da İsrail'i vurabilecek balistik füzelere sahip olduğunu söylüyordu.¹⁹

İlerleyen günlerde, Mısır sorunun çözülmesinde diplomatik yollara yaptığı vurguyu artırdı. 13 Nisan tarihinde, ABD Dışışleri Bakanlığı Maslahatgüzarı Robert Joseph'le görüşmesinin ardından yazılı bir açıklama yapan Mısır Dışışleri Bakanı Ahmet Ebu'l Geyt, bölgede nükleer bir askeri gücün oluşmasını kabul edemeyeceklerini bu krize biran önce diplomatik bir çözüm bulunması gerektiğini bildirdi. Geyt nükleer silahların bölgede zaten varolan askeri dengesizlikleri daha fazla artıracağına dikkat çekti. Diğer bütün bölge liderleri gibi Geyt de, İran'ın nükleer silah meselesini İsrail'in nükleer silah meselesiyle birlikte ele aldı. İsrail'in Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'nı imzalamadığını ve bu yönde bir irade ortaya koymadığını dolayısıyla bu tutumun Mısır'ın da "nükleer silahlardan arındırılmış bir Ortadoğu hedefini" sekteye uğrattığını söyledi.²⁰

Üç gün sonra muhalefet örgütü Müslüman Kardeşler'den gelen açıklama İsrail meselesine daha kuvvetle vurgu yapıyordu. Müslüman Kardeşler'in iki numaralı ismi Muhammed Habib İran'ın nükleer enerji programında nükleer silah amacı güdüldüğüne inanmadığını, şayet böyle olsa bile bunun kötü bir gelişme olarak değerlendirilemeyeceğini aksine İsrail'in nükleer silah tehdidine karşı bölgede bir caydırıcılık unsuru olacağını söylüyordu.²¹

Arap Birliği'nin Mısırlı Genel Sekreteri Amr Musa, 22 Mayıs tarihinde Mısır'ın Şarm El-Şeyh kentinde düzenlenen Dünya Ekonomik Forumu esnasında düzenlediği basın toplantısında, ABD'nin kendilerini İran'ın nükleer silah elde etme gayreti içerisinde olduğuna dair ikna edemediğini söylüyordu. Irak Savaşı öncesindeki Amerikan iddialarına referans veren Musa, Bush Yönetiminin bu konularda kendilerine güvenilir gelmediğini açıkladı. Bölgede nükleer silah istemedikle-

¹⁹ "Mübarek: ABD'ye İran'ı vurmaması tavsiyesinde bulundum," *Zaman*, 1 Mart 2006.

²⁰ "Mısır, İran sorununa diplomatik çözüm bulunmasını istiyor," *Hürriyet*, 13 Nisan 2006.

²¹ "Müslüman Kardeşler yetkilisi: İran'ın nükleer programı, İsrail ile Arap ve Müslüman dünya arasında dengeleyici unsur olabilir," *Cihan Haber Ajansı*, 16 Nisan 2006.

rini yineleyen Musa İran'a karşı izlenen tutumun aynı şekilde İsrail'e karşı da izlenmesi gerektiği fikrini tekrar gündeme getiriyordu.²²

5+1 olarak tabir edilen, BM Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi üyesi ABD, Çin, İngiltere, Fransa ve Rusya ile Almanya'dan oluşan grubun 6 Haziran'da hazırladığı paketin AB Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana tarafından İran'a sunulmasının ardından, İran bölge ülkelerinin nabzını tutmak ve onları bilgilendirmek gayreti içerisindeydi. Bu amaçla İran Yüksek Ulusal Güvenlik Konseyi Sekreteri ve baş müzakereci Ali Larjani, 10 Haziran tarihinde Mısır'a geldi. Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek, Dışişleri Bakanı Ahmet Ebu'l Geyt ve Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa ile görüşen Larjani nükleer programlarının hiçbir ülkeye zarar verme amacı taşımadığını söyleyerek, Mısırlı yetkilileri bilgilendirmek için geldiğini açıkladı. Larjani diğer Müslüman ülkelere de barışçıl amaçlı nükleer enerji üretmeleri tavsiyesinde bulundu.²³

Karşılıklı açıklamaların içeriğindeki benzerliklere rağmen İran ve Mısır'ın bölge politikalarında ortak bir tavır geliştirebilme ihtimali yakın bir tarih için pek öngörülebilir bir durum değil. Zira bölgedeki Sünni ağırlığıyla dikkat çeken Mısır ve Şii ağırlığıyla bilinen İran bu yönleriyle bölge içi meselelerde genelde birbirleriyle çok yakın ilişkiler geliştirebilmiş değildir. Özellikle Enver Sedat'ın Camp David anlaşmasını imzalamasıyla gerginleşen ikili ilişkiler Sedat'ı öldüren Halid İslambuli'nin isminin İran'da bir sokağa verilmesiyle en alt düzeye inmişti. Son dönemde de Irak'ta Şii nüfuzunun gün geçtikçe artması, Şii Hizbullah'ın Lübnan'da İsrail'e karşı elde ettiği göreceli başarı ve Tahran'ın Filistin'e ekonomik yardımlarda Mısır'ı gölgede bırakıyor olması her zaman kendini Sünni Arap dünyasının önderi olarak görme eğilimindeki Mısır için İran'ın önemli bir tehdit olarak algılanmasını körükledi.

Son olarak Sünni öğretilere dayalı Hamas'la İran arasında artan işbirliği Mısır tarafından, İran'ın Irak'ta ve Lübnan'da elde ettiği nüfuz alanına benzer bir alanı Filistin'de de açmaya yönelik bir hamle olarak değerlendirilmiştir. Mısır'ın önde gelen düşünce kuruluşlarından Uluslararası Gelecek ve Stratejik Araştırmalar Merkezi Müdürü eski

²² "Arap Birliği Genel Sekreteri: Ortadoğu'da nükleer silah istemiyoruz," *Cihan Haber Ajansı*, 22 Mayıs 2006.

²³ "İranlı nükleer müzakereci Laricani Müslüman ülkeleri nükleer yolu izlemeye çağırıyor," *Cihan Haber Ajansı*, 10 Haziran 2006.

General Adil Süleyman, Sünni Arap dünyasının İran'ı ABD'den daha önemli bir tehdit olarak gördüğünü, çünkü ABD'nin bir müddet sonra bölgeyi terk edeceğini fakat İran'ı bölgede elde ettiği alanlardan söküp atmanın kolay olmayacağını iddia etti. İran'ın esasında Şiiliği yaymak gibi bir amacı olmadığını söyleyen Süleyman, aksine İran'ın pragmatik şekilde Şiiliği kullanarak politik çıkarlar elde etme gayreti içerisinde olduğunu savunuyordu. Bu çerçevede Hamas'la işbirliği kurma gayretlerinin çözümsüzlük üreterek kendi propagandasını yapma amacına hizmet ettiğini söylüyordu.²⁴

Öte yandan Mısır 20 yıl önce dondurduğu sivil nükleer programını yeniden başlatma ve 2020'ye kadar en azından bir nükleer santral inşa etme kararı aldı. Hükümet sözcüsü Mecdi Radi, Çernobil faciasından sonra 20 yıl boyunca çalışmaları durdurulan Ulusal Enerji Yüksek Konseyinin toplantısında, Mısır'ın artan gereksinimleri ışığında nükleer enerji alternatifinin derhal incelenmesi yönünde karar alındığını belirtti.²⁵ Görünen o ki, İran'ın nükleer faaliyetleri Mısır gibi bölgenin diğer önemli aktörlerini de harekete geçirecektir.

Ekonomik Forum

Mısır 2006 yılında 20 Mayıs'ta başlayan Dünya Ekonomik Forumu Ortadoğu toplantısına ev sahipliği yaptı. 46 ülkeden siyasetçi, ekonomist, işadamı ve dünyanın önde gelen şirket yöneticilerinin katıldığı yıllık Dünya Ekonomik Forumu Ortadoğu toplantısı Şarm El-Şeyh turistik beldesinde gerçekleştirildi. Açılış konuşmasını Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'in yaptığı toplantıda güvenlik, uluslararası ilişkiler, kültür ve kimlik gibi konular ele alındı.

Bir ay öncesinde terörist saldırılarla gündeme gelen Şarm El-Şeyh kentinde böylesi geniş katılımlı bir toplantı düzenleniyor olması nedeniyle toplantı geniş güvenlik önlemleri altında sürdürüldü. Daha önce de önemli zirvelere ve Filistin konusunda önemli toplantılara ev sahipliği yapan Şarm El-Şeyh sık sık terörist saldırılara maruz kalan bir bölgeydi. Son olarak Nisan ayında gerçekleştirilen saldırılarda 20 kişi hayatını kaybetmişti.

²⁴ "İran, Filistin'i de stratejik çıkarı için kullanıyor," *Cihan Haber Ajansı*, 19 Aralık 2006.

²⁵ "Mısır nükleer programa yeniden başlıyor," *Hürriyet*, 25 Eylül 2006.

Bu gelişmelere rağmen Forum'un yerinin veya tarihinin değiştirilmesine yönelik bir talebin gelmemiş olması Mısırlı yetkililer tarafından ülkelerine duyulan güvenin bir gereği olarak değerlendirildi. Açılış konuşmasında gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki uçuruma dikkat çeken Mübarek, kitle imha silahlarının yayılma ihtimalinin günümüzün en önemli sorunu olduğunu söyledi. Mısır'ın demokratikleşme çabalarına hız vereceğini söyleyen Mübarek Ortadoğu barışı için de çalışmaya devam edeceklerini söyledi.²⁶

Forumda Başbakan Ahmet Nazif de bir konuşma yaptı. Başbakan Nazif Mısır'ın büyük bir terör tehdidi altında olduğunu, dolayısıyla kendilerinden beklenen reform taleplerinin yerine getirilmesinin zaman alabileceğini savundu. Bunun için net bir zaman söylemeyen Nazif üç ay, altı ay veya birkaç yıl gibi birbirinden oldukça bağımsız zaman dilimleri zikretti.

Genelde Ortadoğu meselelerinin ele alındığı Forum'da İran, Suriye ve Hamas yer almadı. Bu konuyla ilgili bir açıklama yapan Forum Başkanı Klaus Schwab, İran'ın katılımıyla oluşabilecek olan muhtemel bir gerginlikten çekindikleri için İran'ı davet etmediklerini belirtti. Suriye'ye ise davet gönderilmesine rağmen Şam yönetimi davete icaabet etmemeyi tercih etti. Diğer taraftan Filistin için ise bizzat Cumhurbaşkanı Mahmut Abbas'a davet gönderildiğinden Hamas yetkilileri de toplantıya katılamadı.²⁷

Afrika Cephesi

Mısır hakkında yapılan analizler büyük çoğunlukla Mısır'ın bir Ortadoğu devleti olması gerçeğinden hareket ederken, aynı zamanda bir Afrika devleti olduğu, Afrika olaylarına daha az önem atfedilmesi nedeniyle genelde göz ardı edilir. Fakat Mısır hem coğrafi hem tarihi ve hem de kültürel gerekçelerle büyük oranda Afrikalıdır. Mısır'ın güncel siyasetini izleyen bu ve benzeri çalışmalarda bu gerçek bir kez daha hatırlanır. Zira Afrika Mısır'a yönelik haberler listesinde önemli bir yer teşkil eder.

²⁶ "Dünya Ekonomi Forumu Ortadoğu, Mısır'da yoğun güvenlik önlemleri altında başlıyor," *Cihan Haber Ajansı*, 20 Mayıs 2006.

²⁷ "Forum; İran, Suriye ve HAMAS'sız başladı," *Cihan Haber Ajansı*, 20 Mayıs 2006.

Etiyopya'da doğan ve Mısır'ın bin yıllardır can damarı olan Nil Mısır ile Etiyopya arasında bir gerginlik unsuru olagelmıştır. Mısır'ın İngiliz kolonisi olduğu dönemlere ait bir antlaşma gereği, Etiyopya kendi topraklarında çıkan Nil'in kullanımı konusunda sınırlandırılmış durumdadır. Nil ancak Mısır ve Sudan tarafından kullanılabilir ve Etiyopya'nın Nil üzerine baraj kurma imkanı bulunmuyor. Bu gerginlikten faydalanmak niyetinde olan İsrail ise Etiyopya'ya Nil üzerinde baraj kurma teklifleri götürünce Etiyopya ve Mısır arasındaki gerginlik daha da arttı. Bu gerginlikten faydalanmak isteyen Somali'deki İslami Mahkemeler Konseyi Mısır'ı kendi tarafına çekme gayreti içerisine girmiştir. Bu nedenle İslami Mahkemeler Konseyi Başkanı Şeyh Hasan Tahir Üveys görüşmelerde bulunmak için Kasım ayında gizlice Kahire'ye geldi. Üst düzey temaslarda bulunan Üveys'in Mısırlı yetkililerden, Somali içişlerine karışan ve Geçici Yönetimi destekleyen Etiyopya birliklerinin ülkeden çekilmesini sağlaması çağrısında bulunduğu iddia edildi.²⁸

Somali'deki farklı grupları destekleyen bölge ülkeleri iki eksene ayrılmış durumdaydı. Bir yanda çoğunluğu Hristiyan nüfuslu, Somalili Müslüman azınlıklar barındıran Etiyopya, Uganda ve Kenya (bu gruba Müslüman nüfusu yoğunluklu Yemen de dâhildir), diğer yanda ise Etiyopya'nın ezeli düşmanı Eritre'nin önderliğinde Mısır, Libya, Cibuti, Suudi Arabistan ve Sudan'dan oluşan iki grup meydana geldi. BM'nin yaptığı bir araştırmaya dayanarak dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan Kasım ayında Kenya'ya yaptığı bir ziyarette bu on ülkenin Somali içindeki taraflardan birini destekleyerek, durumu daha da içinden çıkılmaz bir hale getirdikleri konusunda uyarıda bulundu.²⁹ BM'nin hazırladığı rapora sert tepki gösteren İslam Mahkemeleri Konseyi ise raporu hazırlayan ABD, Kenya, Belçika ve Kolombiya'dan dört kişilik ekibin Amerikan ve Kenyalı üyelerini suçlayarak zikredilen yedi ülkeden silah yardımı aldıklarının tamamıyla uydurma olduğunu söyledi.

Irak

²⁸ "Somali'nin en büyük gücü İslami Mahkemeler Konseyi Başkanı Uveys gizlice Kahire'ye geldi," *Cihan Haber Ajansı*, 1 Kasım 2006.

²⁹ "Annan, komşularını uyardı: Somali'den uzak durun," *Cihan Haber Ajansı*, 15 Kasım 2006.

İç Savaş'ın gittikçe tırmandığı Irak'a yönelik politikalarında Mısır çok daha pasif bir tutum izledi ve genelde meseleyi İran'ın politikalarına reaksiyonlar düzeyinde tuttu. Anlamlı ve bütüncül bir yaklaşım belirleyip uygulamaktan çok bölgesel inisiyatiflere iştirak ederek ve birçok alanda olduğu gibi Irak'ta da İran nüfuzunu engellemeye sapanıp kalan bir politika yürüttü.

Yıl içerisinde düzenlenen Irak'a komşu ülkeler toplantılarının Temmuz ayında İran'da yapılmasına katılan Mısır ikincisine ev sahipliği yaptı. Uzun soluklu olması ve defalarca toplanabilmesi bakımından başarılı bir girişim sayılabilecek Irak'a komşu ülkeler toplantılarının aynı başarıyı etkili sonuçlar üretebilmekte gösterdiğini söylemek pek mümkün değildir. Irak'ta istikrarı sağlamaya yönelik gerçekleştirilen toplantılar hedefe odaklanmaktan çok, katılımcılar arası gerginliklere takılıp kalma sorunuyla karşılaşmaya devam ediyor. 5 Aralık tarihinde Kahire'de toplanan zirvede de bu tür endişeler hissedildi. Amerika'da açıklanan Baker-Hamilton raporunda Irak'ta istikrarı sağlamaya yönelik çabalarda Suriye ve İran'ın sürece dâhil edilmesi gereğine vurgu yapılması özellikle Mısır tarafında tereddütler doğurdu ve bu tereddütler Mısır'ın toplantıdaki tutumuna yansdı. Bu tür tedirginliklerine rağmen Kahire'nin karşı politikalar geliştirdiği söylenemez. Genelde sürecin içerisinde sürüklendiğini söylemek daha doğru olacaktır.

4 Mart tarihinde başkent Kahire'de toplanan Arap Birliği zirvesinde Irak'ın başkenti Bağdat'ta kısa süre içerisinde bir temsilcilik açılması kararı alındı. Irak'ta son dönemde ortaya çıkan istikrarsızlığın bölgedeki istikrara engel olmak isteyen güçler tarafından desteklendiğinin vurgulandığı açıklamada, şiddet olaylarının ülkede iyi işler gerçekleştirilmesini engellediği üzerinde duruldu. Benzer tespitleri Mübarek daha açık bir dille ifade etti. Irak'ta yaşanan şiddetin artık bir iç savaşa dönüştüğünü söyledi. Mübarek'in bu açıklamasına dönemin Irak Başbakanı Caferi'den sert bir yanıt geldi. Yanına Sünni ve Kürt siyasetçileri de alarak bir açıklama yapan Şii başbakan İbrahim Caferi, Mübarek'in açıklamalarının Irak halkı ve hükümetini üzdüğünü ve şaşırttığını söyledi. Caferi, Mübarek'in sözlerine açıklık getirilmesi konusunda gerekli girişimler için dışişleri bakanının görevlendirildiğini de açıkladı.³⁰

³⁰ "Caferi'den Mübarek'e tepki," *BBC Türkçe Servisi*, 9 Nisan 2006.

Mısır 5 Aralık tarihinde yapılan Irak'a Komşu ülkeler toplantısına ev sahipliği yaptı. Türkiye ve İran'ın katılmadığı toplantıda Irak'ta giderek tırmanan şiddeti ve Şii-Sünni çatışmasını durdurmanın yolları üzerinde yapılan müzakerelerden önemli sonuçlar alındığı ve ilerleme kaydedildiği söylemek pek mümkün değildir.

Mısır'ın Irak'a yönelik genel tavrı Irak'taki yangının bölgeye sıçramasının engellenmesine yönelik oldu. Saddam'ın idama mahkûm edilmesinin ardından Mübarek'in yaptığı yorum, bu endişeleri ön plana çıkarıyordu. İdam cezasının yerine getirilmemesi gerektiğini söyleyen Mübarek açıklamasında, bu idamın Irak'ta şiddeti patlatacağı ve ortalığı kan gölüne çevirecek etnik ve mezhepsel çatışmaların derinleşmesine yol açacağı uyarısında bulunuyordu.³¹ Benzer endişeler nedeniyle Mübarek ABD'nin Irak'tan istikrarı inşa etmeden çekilmesine karşı olduğunu açıkladı.³²

Karikatür Krizi

Danimarka gazetesi Jyllands-Posten'de Hz. Muhammed'i konu alan ve İslam dünyasını rahatsız eden karikatürlerin yayımlanmasından beş ay sonra Şubat ayında aynı karikatürlerin birçok Avrupa gazetesinde yayımlanması tüm Müslüman ülkelerde olduğu gibi Mısır'da da önemli bir gündem maddesi haline geldi.

Başkent Kahire'de El-Ezher Camii'nde toplanan yüzlerce kişi Danimarka bayraklarını yırtarak ateşe verdi. Peygambere karşı yapılan saygısızlığa tepkilerin dile getirildiği gösterilerden sonra El-Ezher Şeyhi Muhammet Seyyid Tantavi de karikatür olayını İslam'a karşı işlenmiş çirkin bir saldırı olarak nitelendirdi.³³

5 Şubat tarihinde yine Kahire'de düzenlenen yaklaşık üç bin kişinin katıldığı bir gösteride Danimarka ve Norveç'le ilişkilerin kesilmesi istendi. Herhangi bir şiddet olayının yaşanmadığı gösteride, çeşitli barolar tarafından dağıtılan yazılı bildiride şu ifadeler yer aldı: "Açıklama yapmaktan başka hiçbir şey yapmayan yöneticilerden bı-

³¹ "Mübarek, Saddam'ın idamına karşı," *Hürriyet*, 9 Kasım 2006.

³² "Mübarek: ABD'nin çekilmesi Irak'taki durumu kötüleştirir," *Hürriyet*, 26 Kasım 2006.

³³ "Kahire'deki El-Ezher Camii'nde toplanan protestocular Danimarka bayrağı yaktı," *Cihan Haber Ajansı*, 3 Şubat 2006.

tık. Bu yüzden halk, bu ülkelerin ürünlerini boykot ederek olaya el koydu.”³⁴

Bu tür halk tepkilerinin artık rejimi de hedef alması Mısır hükümetinde de tedirginliğe neden olmuş olmalı ki, Mısır hükümeti somut adımlar atma gayreti içerisine girdi. 9 Şubat tarihinde Mısır Haber Ajansı MENA, Hz. Muhammed’i tasvir eden karikatürlere sayfalarında yer veren Alman Der Spiegel ve Focus dergilerinin Arapça baskılarının Mısır’da yasaklandığını bildirdi.³⁵ Fakat hükümet tarafından atılan bu adımın halk tarafından yeterli görüldüğünü söylemek pek mümkün değil.³⁶ Zira ertesi gün Kahire’de yinelenen gösteriler esnasında bu kez Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek doğrudan hedef haline geldi. Göstericiler Mübarek’i tüm olanlara sessiz kalmakla suçladı. Aynı gün Cuma namazı çıkışında birçok ilde benzer gösteriler meydana geldi. Ülkenin kuzeyindeki Mahalle El-Kübra kentinde ‘Dağın’ uyarısına uymayan göstericiler polise taş attı, çevredeki araçlara saldırdı. Olaylarda yaralananlar hastaneye kaldırılırken, polis bazı kişileri gözaltına aldı.³⁷

Karikatür krizi esnasında gösterdiği uzlaştııcı tavrı nedeniyle kendisine El-Ezher Üniversitesi tarafından fahri doktora unvanı verilecek olan Prens Charles, 21 Mart’ta El-Ezher Üniversitesi’nde yaptığı konuşmada dini liderlerden ortak değerleri desteklemesini istedi. Yaşanan korkunç çatışma ve öfkenin, kutsallara ve değerli olan şeylere saygı göstermedeki ve insanların birbirlerini dinlemedeki başarısızlığından kaynaklandığını vurgulayan Prens Charles’a doktorasını sunan El-Ezher Üniversitesi rektörü Şeyh Muhammed Said Tantavi de yaptığı konuşmada “peygamberlerimize olan sevgimiz kendimize olandan daha güçlüdür. Ve onları kendimizi koruduğumuzdan daha güçlü bir şekilde koruyacağız” dedi.³⁸

Papa’nın İslam Dinine ve Müslümanlara Yönelik Açıklamaları

³⁴ “Mısır’daki olaysız gösteride, Danimarka ve Norveç ile diplomatik ilişkilerin kesilmesi istendi,” *Cihan Haber Ajansı*, 5 Şubat 2006.

³⁵ “Der Spiegel ve Focus Mısır’da yasaklandı,” *Cihan Haber Ajansı*, 9 Şubat 2006.

³⁶ “Karikatür baskını,” *Hürriyet*, 30 Ocak 2006.

³⁷ “Mısır genelinde protesto gösterileri düzenlendi,” *Cihan Haber Ajansı*, 10 Şubat 2006.

³⁸ “Mısır’a gelen Prens Charles, dinlerarası anlayış ve hoşgörü mesajı verdi,” *Cihan Haber Ajansı*, 21 Mart 2006.

Papa 16. Benedict, 12 Eylül tarihinde Almanya'nın Bavyera bölgesindeki Regensburg Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada, Medine döneminden itibaren Hz. Muhammed ve Müslümanların dini yayma konusunda şiddeti bir yöntem olarak benimsedikleri iddiasında bulundu.³⁹ "İslam'da Tanrı ile akıl arasında ayrılmaz bir bağ yok" sözlerini de sarf eden Papa'nın bu çıkışına tüm Müslüman ülkelerden olduğu gibi Mısır'dan şiddetli tepkiler geldi.

İslam Âlimleri Birliği Başkanı Yusuf Kardavi Papa 16. Benedict'in son açıklamalarını İslam'a ve bir buçuk milyar Müslümana karşı affı mümkün olmayan büyük bir hata olarak değerlendirerek özür beklediklerini ifade etti. Kardavi Papa'nın sözleri ile ilgili değerlendirmesinde, İslam'ın kılıçla değil, kendisine yönelmiş kılıçlara karşı zafer kazandığını ve İslam dininin akıl-mantık, fikir, dünya ve ahiret gibi tüm maddi ve manevi anlamları kapsadığını vurguladı.⁴⁰ Diğer taraftan Mısır'ın en güçlü muhalefet hareketi Müslüman Kardeşler'in lideri Muhammed Mehdi Akif, Papa'nın sözlerinin İslam hakkındaki cehaletini ortaya koyduğunu, özür dilemediği müddetçe Kasım'da Türkiye'ye yapması beklenen ziyaretin Türkiye tarafından kabul edilmemesi gerektiğini iddia etti.

Tüm dünyada İslami ilimlerin öğretiminde önemli bir yer tutan Mısır'ın El-Ezher Üniversitesi'nin Âlimler Birliği'nden de sert tepkiler geldi. Birliğin olağanüstü toplantısından sonra yapılan açıklamada Papa'nın İslam dini ve peygamberi hakkındaki sözlerinin esef verici olduğu ve özür dilemesi gerektiği vurgulandı. Ayrıca Âlimler Birliği'nin yaptığı açıklamada İslam dinine yönelik bu tür açıklama ve davranışların bilinçli olarak yapıldığı iddiası da vardı. Bundan önce de Salman Rüşdi olayı ve Danimarka gazetelerinde yayımlanan karikatürlerle İslam dinine saldırıldığı iddia edildi. Bu gibi olayların tekrarlanmaması ve farklı dinlere mensup insanların dini duygularının incitilmemesi için uluslararası düzenlemeler yapılması gerekliliği dile getirildi.⁴¹

Düzenlenen toplantıda bir konuşma yapan El-Ezher Üniversitesi İslam ve Medeni Hukuk Fakültesi eski Dekanı Prof. Muhammed

³⁹ "Papa şaşırttı," *Hürriyet*, 14 Eylül 2006.

⁴⁰ "İslam Âlimleri Birliği: Papa'nın sözleri, affı mümkün olmayan büyük bir hata," *Cihan Haber Ajansı*, 15 Eylül 2006.

⁴¹ "El-Ezher Âlimler Birliği Papa'yı şiddetle kınadı," *Cihan Haber Ajansı*, 16 Eylül 2006.

Rıfat Osman, Papa'nın sözlerinin basit bir yanlışlık ya da bilgi eksikliğinden kaynaklanmış olamayacağını, Papa'nın konuşma metnlerinin gayet bilinçli bir şekilde yazıldığını, dolayısıyla yaptığı konuşmanın kesin bir amacı olması gerektiğinin altını çiziyordu. Prof. Osman Papa'dan beklenen özrün de pek bir anlam ifade etmediğini, zira Amerikan Başkanı George Bush'un "haçlı seferi" ifadesi kullanması ve karikatür krizi olaylarında olduğu gibi, batılılar özür dilese de yaptıklarının yanlarına kar kaldığını ve ilk söylediklerinin bir gerçeklik olarak sürekli gündeme geldiğini söylüyordu. Diğer taraftan aynı toplantıda bir konuşma yapan aynı fakültenin hâlihazırdaki dekanı Prof. Hamid Muhammed Ebu Talib, Papa'nın ifadelerinin bilinçli olarak yapıldığı fikrini kabul ederken, bir yandan da Müslümanları sağduyulu davranmaya, bu tür yanlış fikirleri düzeltmeye davet ediyordu.

Mısır'da Papa'nın yaptığı açıklamalara tepkiler yalnızca Müslüman kurumlarla sınırlı kalmadı. Mısır nüfusunun yaklaşık yüzde altısını oluşturan Kıpti Kilisesi Papa'nın sözlerini reddettiğini beyan etti. Kilise Sözcüsü Rahip Murcos tarafından yapılan açıklamada Hıristiyanlık dininin, inançları ne olursa olsun diğer insanları sevmeyi emrettiğinin altı çizilerek, "İslam inancına sahip müminlere ve peygamberlerine Hz. İsa'nın takipçilerine saygı duyduğumuz gibi saygılıyız. Müslümanların dini inançlarına saldırı kabul edilemez. İslami değerlere ve İslam peygamberine her türlü saldırıyı tamamen reddediyoruz" ifadelerine yer verildi.⁴²

Papa'nın açıklamalarına yönelik tepkiler Mısır basınında da oldukça geniş yer buldu. Bu tepkilerden en ilginç, Mısır'ın en önde gelen gazetelerinden El-Ahram'da Hazım Abdurrahman imzasıyla yayınlanan makalede, Papa'nın yıkılmış Bizans İmparatorluğu'nun bir imparatorunun sözlerini referans kabul etmesini, "Bizans İmparatorluğu'nun intikamını mı almak istiyor" sorusuyla eleştirmesiydi.⁴³

Bütün sivil toplum örgütleri ve muhalefette infiale neden olan açıklamalar hükümet cephesinde kendisine daha cılız ve mümkün olduğunca dengeli ifadelerle yer buldu. Dışişleri Bakanı Ebu'l Geyt Papa'nın sözlerinin talihsiz bir ifade olduğu ve Papa'nın İslam hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı şeklinde değerlendirdi. Mısır

⁴² "Mısır'ın Kıpti Kilisesi Papa'nın açıklamalarını reddetti," *Cihan Haber Ajansı*, 16 Eylül 2006.

⁴³ "El-Ahram: Papa, Bizans'ın intikamını mı almak istiyor?" *Cihan Haber Ajansı*, 17 Eylül 2006.

parlamentosu ise Papa'dan İslam düşmanlığı içeren sözleri nedeniyle özür dilemesi çağrısı yaptı.

16 Eylül tarihinde Vatikan'dan yapılan açıklamada Müslüman toplumların beklediği özür gelmese de Papa Müslümanları incitmiş olmaktan duyduğu üzüntüyü açıklayınca Papa'ya yönelik eleştirilerin dozajının da azaldığı söylenebilir. Zira bu tür konularda sert tutumuyla dikkat çeken Müslüman Kardeşler örgütü Vatikan'ın yaptığı açıklamayı yeterli buluyordu. Örgüt Başkan Yardımcısı Muhammed Habib, "Papa'nın yeni sözlerinin, bir geri adım atma olduğunu düşünüyoruz. Her ne kadar Papa'dan İslam hakkındaki düşüncelerini açıkça belirtmesini istemiş olsak da, bu açıklamalarını yeterli bir özür olarak kabul ediyoruz" dedi.⁴⁴

İç Siyasi Gelişmeler

İktidar

2006 yılı Mısır'da 2005'te yapılan seçimlerin ne kadar demokratik olduğu konusunda yapılan tartışmalara sahne oldu. Yıl boyunca muhalifler Mübarek yönetiminin demokrasi kisvesi altında rejimin baskısını giderek artırdığını iddia ederken, iktidar gerekli demokratikleştirmelerin yapılmasının zaman aldığı tezi üzerinden hareket etti. Fakat sonuç itibarıyla muhaliflerin bu konuda bir ilerleme kaydedemediğini söylemek mümkündür. Belki bıkkınlıktan ve kabullenmişlikten, belki de farklı beklentilerden artık Mısır da Hüsnü Mübarek'in iktidarı tuhaf bir biçimde tartışılır olmaktan çıktı. Görünen o ki, muhalefet Hüsnü Mübarek varoldukça Cumhurbaşkanı olarak kalacağı fikrine kendini iyice alıştırmış gibi görünmektedir. Bu sebeptendir ki, Hüsnü Mübarek'in ölümü veya görevden ayrılması durumunda kimin Cumhurbaşkanı olacağıyla ilgili spekülasyonlar 2006 yılında muhalefetle iktidar arasında oldukça ciddi bir tartışma konusu oluşturdu.

Yıl içerisinde Hüsnü Mübarek'in Cumhurbaşkanlığı görevinden ayrılması durumunda oğlu Cemal Mübarek'in yerine geçeceği dedikoduları yapıldı. Birçok çevrede Hüsnü Mübarek'in oğlunu kendi yerine hazırladığı ve yakın zamanda görevi bırakabileceği konuşuldu. Oğul Mübarek konuyla ilgili yaptığı açıklamalarda kendisinin böyle bir niyeti olmadığını açıklasa da özellikle muhalefet çevreleri için bu

⁴⁴ "Müslüman Kardeşler: Papa'nın özrü yeterli," *Cihan Haber Ajansı*, 17 Eylül 2006.

açıklamalar fazla inandırıcı olmadı. Mübarek'in partisi olan Ulusal Demokrasi Partisi'nin Genel Sekreterliği'ne kadar hızlı bir şekilde yükselişi dedikoduların temel dayanağını oluşturuyor.

Konuyla ilgili bir açıklamada bulunan Hüsnü Mübarek'in Baş-danışmanı Usame El-Baz, yerine uygun birini bulduğu an Mübarek'in görevi terk edebileceğini, fakat içinde bulunulan şartların istikrarsızlaştırıcı etkisi nedeniyle görevi bırakmasına engel olduğunu söyledi. Mübarek'in görevini götürebildiği yere kadar götüreceğini söyleyen Usame El-Baz, "Eğer o yerine geçebilecek bir başka grup ya da bir kişi bulursa, sanıyorum bunu memnuniyetle karşılayacaktır" dedi.⁴⁵

Henüz resmi olarak üst kademe görevlerde bulunmamasına rağmen Cemal Mübarek Washington'da da yüksek kabul görüyor. El-Cezire televizyonunun yaptığı habere göre Cemal Mübarek'in Mayıs ayında ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney ve Beyaz Saray'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Stephen Hadley ile gizlice görüştüğü öne sürüldü. Amerikan yönetimi de bu yöndeki iddialarla ilgili olarak daha önce yaptığı açıklamada, "demokratik yollarla" seçilen herkese yeşil ışık yakacağını sinyali vermişti.⁴⁶

Bu konuda şimdiden herhangi bir şey söylemek muhtemelen spekülasyon olacaktır, ancak Cemal Mübarek'in hızlı yükselişi görmezden gelinemez gibi değildir. 2005 yılında demokratikleşme söylemleri içerisinde iktidarını daha da güçlendiren Hüsnü Mübarek'in arkasına oğlunu bırakabilmesi ihtimali oldukça güçlüdür. Hâlihazırdaki şartlarda Cemal Mübarek'in babasının koltuğuna oturmasını engelleme ihtimali olan tek gerekçe dış faktörler olabilir. Fakat ABD'de gördüğü muamele böyle bir gelinin en azından şimdilik mevcut bulunmadığını göstermektedir.

Muhalefet

Görünürdeki demokratikleşme atılımları aslında Mısır'ın muhalif hareketleri için yeni açılımlar getirmedi. Hükümet tarafından muhalif hareketlere, özellikle de Müslüman Kardeşler Örgütü'ne baskı

⁴⁵ "Mübarek uygun birini bulursa yardımcı atayacak," *Cihan Haber Ajansı*, 8 Mart 2006.

⁴⁶ "Amerikan yönetiminden 'halef' Mübarek'e üst düzey karşılama," *Zaman*, 17 Mayıs 2006.

uygulanmaya devam edildi.⁴⁷ Mısır'daki bir yıllık gelişmeler kısa bir şekilde gözden geçirildiğinde gazete sayfalarının Müslüman Kardeşler'e yönelik tutuklama ve salıverme işlemleriyle dolu olduğu ortaya çıkacaktır.

2005 yılındaki genel seçimler esnasında tutuklanan Müslüman Kardeşler'in 453 üyesi 19 Ocak tarihinde serbest bırakıldı. Konuyla ilgili bir açıklama yapan Müslüman Kardeşler'in başkan yardımcısı Muhammed Habib, seçimler sırasında tutuklanan ve henüz salınmayan en az 300 kişinin daha olduğunu iddia etti.⁴⁸

Mart ayının hemen başında ise Mısır polisi aralarında Müslüman Kardeşler'in idare komitesi olarak faaliyet gösteren Rehber Ofisi'nin üyesi Reşat Bayumi'nin de bulunduğu 7 kişiyi gözaltına aldı. Beş ay gibi uzun bir süredir böylesi üst düzey örgüt mensuplarına yönelik operasyonlar gerçekleştirilmiyordu. Müslüman Kardeşler Örgüt'ünden yapılan açıklamada bu olayın, mecliste 88 sandalyeyle temsil edilmelerine rağmen, hükümetin kendilerine yönelik politikasını değiştirmeyeceğinin bir göstergesi olarak yorumlandı. Mısır polisi ise operasyonlarda gözaltına alınan Müslüman Kardeşler üyelerinin, örgüte ait para ve bazı belgeleri saklamalarını gerekçe olarak gösterdi. Ertesi gün yapılan operasyonlarla 5 kişinin daha gözaltına alınmasıyla bu sayı 12'ye yükseldi.⁴⁹

1 Nisan tarihinde yapılan operasyonlarda ise İskenderiye kentindeki 10 Örgüt üyesi gözaltına alındı. Devam eden operasyonlarda 4 Nisan tarihinde de El-Minye kentinde 8 Örgüt üyesi gözaltına alındı. Haziran ayında Zazgazik kasabasında gerçekleştirilen tutuklamaların sayısı ise 110'du. Ağustos ayında Kahire'nin kuzeyindeki Manufiye vilayetinde bir eve düzenlenen baskında 17 Örgüt üyesi daha gözaltına alındı.⁵⁰ Güvenlik kaynakları baskın düzenlenen evde hükümet karşıtı kitaplar ve broşürler ele geçirildiğini iddia etti.

Hükümetin sert politikasının ana hedefi Müslüman Kardeşler Örgütü olmakla birlikte, tek muhatabı değildi. Diğer muhalif grup ve

⁴⁷ "Müslüman Kardeşler'e 'baskı'," *BBC Türkçe Servisi*, 20 Haziran 2006.

⁴⁸ "Müslüman Kardeşler'in 453 üyesi serbest bırakıldı," *Cihan Haber Ajansı*, 19 Ocak 2006.

⁴⁹ "Mısır'da Müslüman Kardeşler'e gözaltı," *Hürriyet*, 4 Mart 2006.

⁵⁰ "Mısır'da 17 Müslüman Kardeşler üyesi gözaltına alındı," *Cihan Haber Ajansı*, 19 Ağustos 2006.

partilerde bu sert tutumdan paylarına düşeni 2006 yılında da almaya devam ettiler. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Mübarek'in en önemli rakiplerinden biri olan El-Ghad Partisi lideri Eymen Nur daha önce partisinin kuruluşu esnasında yolsuzluk yaptığı gerekçesiyle tutuklanmış ve beş yıllık hapis cezasına mahkûm edilmişti. Nur'un serbest bırakılması için başta ABD olmak üzere birçok Batılı ülke devreye girmesine rağmen 2006 yılı içerisinde bu konuda herhangi bir gelişme kaydedilemedi. Birçok uzman bu tür sert tedbirlerle Mübarek rejiminin muhalefeti yıldırma politikası izlediğini düşünmektedir.

Benzer bir muameleye Mübarek'in bir diğer rakibi Waft Partisi'nin eski lideri Numan Cuma da maruz kaldı. 2005 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde çok az bir oy oranı yakalayarak Eymen Nur'un ardından üçüncü olan Numan Cuma, yapılan genel seçimlerde de hezimete uğramasının ardından 2006 Ocak ayında yapılan kongrede büyük bir yenilgiye uğrayarak genel başkanlığı yardımcısı Mahmut Abaza'ya kaptırmıştı. 1919 yılında İngiliz işgaline karşı direnme amacıyla kurulan Waft Partisi uzun geleneği nedeniyle Mısır'ın en kilit partilerinden biri konumundaydı. Ardı ardına yaşanan hezimetler nedeniyle tabanda oluşan tepki Cuma'nın parti başkanlığını kaybetmesine neden olmuş ve durumu kabullenmek istemeyen Cuma mahkemeye başvurarak, kendisinin hala partinin genel başkanı olduğunu ve küçük bir grup tarafından görevden alıkonduğunu iddia etmişti. İddiayı reddeden mahkeme Cuma'nın parti ile ilişkilerinin devamında herhangi bir sorun görmemişti. 1 Nisan tarihinde Cuma'nın bu durumu kabullenemeyen 70 yandaşının parti genel merkezine saldırması sonucu 20 kişi yaralandı. Olayın ertesi günü Numan Cuma Mısır polisi tarafından tutuklandı.⁵¹ Cuma çıkarıldığı mahkeme tarafından 18 Nisan tarihinde serbest bırakıldı.⁵²

Bombalama Olayları ve Olağanüstü Hal Yasası

Nisan ayı içerisinde Mısır bombalı saldırılarla sallandı. Sina Yarımadası'nın turistik kasabası Deheb'de 24 Nisan tarihinde meydana gelen 3 büyük patlamada en az 23 kişi ölürken, 62 kişi de yaralandı. Olayın hemen ardından yapılan açıklamalarda eylemlerin en az ikisinin intihar saldırısı olduğu iddia edildi. Mısır polisi bölgede yaşayan Bedevi topluluklara yönelik operasyonlarda 30'un üzerinde kişiyi

⁵¹ "Wafd Partisi'nin lideri tutuklandı," *Cihan Haber Ajansı*, 3 Nisan 2006.

⁵² "Wafd lideri serbest bırakıldı," *Cihan Haber Ajansı*, 18 Nisan 2006.

gözüne alırken olayların sorumlularının bulunması konusunda kesin bir sonuç elde edilemedi. Böyle karmaşık bir durum birçok spekülasyonu da beraberinde getirdi.⁵³

Bazı çevreler tarafından İsrail hükümetinin olayın gerçekleşmesinden çok kısa bir süre öncesinde Sina'da turistik amaçlı bulunan vatandaşlarını bölgede gerçekleştirecek terörist eylemlere karşı uyararak bölgeyi derhal terk etmeleri yönünde açıklamalarda bulunması dikkat çekici olarak kabul edildi.⁵⁴ Öte yandan, saldırıların El-Kaide tarafından yayınlanan ve yeni eylemleri haber veren bir kasetin hemen ertesi gününde meydana gelmesi konuyla ilgili olarak El-Kaide kaynaklı olması ihtimalini düşündürdü. Uluslararası kamuoyunda El-Kaide'ye yönelik şüpheler ön plana çıkarken, Mısır yönetimi saldırıların yerel teröristler tarafından gerçekleştirildiği fikrini ön plana çıkardı.⁵⁵

Konuyla ilgili en dikkat çekici iddialar ise muhalefet partilerinden geldi. Mısır'da Enver Sedat'ın ölümünde ilk kez uygulamaya giren ve 25 yıldır süren olağanüstü halin Mübarek tarafından kaldırılmasına yönelik verdiği sözün gerçekleşmesine çok az bir süre kaldığını hatırlatan muhalefet liderleri bu saldırıların olağanüstü halin devamını sağlamaya yardımcı olabileceği iddiasında bulundular. Yürürlükte bulunan olağanüstü hal yasası Mısır güvenlik birimlerine istediği kişiyi rahatlıkla alıkoyma ve mahkemeye çıkarmadan altı ay boyunca hapiste tutma hakkını verdiği için, muhalefet, insan hakları örgütleri ve bağımsız kurumlar tarafından hükümetin bir denetim mekanizması olarak görülmesine ve sıkça eleştirilmesine neden oluyordu.

Tartışmalar devam ederken iki gün sonra yine Sina Yarımadası'ndan Gura kentinden patlama haberleri geldi. Gura'da bulunan ve İsrail ile Mısır arasındaki barışı denetleyen Çok Uluslu Gözlemci Gücü'nün üssüne yakın bir yerde meydana gelen patlamada Mısırlı yetkililer tarafından iki uluslararası gözlemcinin yaralandığı bildirildi.⁵⁶

⁵³ "Mısır'daki saldırılarda 23 ölü var," *BBC Türkçe Servisi*, 25 Nisan 2006.

⁵⁴ "Mısır'da patlamalar," *Cihan Haber Ajansı*, 24 Nisan 2006.

⁵⁵ "Mısır'da bombalı saldırılar," *Cihan Haber Ajansı*, 25 Nisan 2006.

⁵⁶ "Mısır'da yine patlama: 2 uluslararası gözlemcinin yaralandı," *Cihan Haber Ajansı*, 26 Nisan 2006.

Mısır Hükümeti muhalefetin kaygılarını boşa çıkarmadı. 1 Mayıs tarihinde Cumhurbaşkanı Mübarek'in talimatıyla Olağanüstü Hal Yasası meclis tarafından iki yıl daha uzatıldı. Yasanın mecliste görüşülmesi sırasında Başbakan Ahmet Nazif iki yıllık uzatmayı zaman darlığıyla gerekçelendiriyordu. Nazif, Mübarek'in söz verdiği gibi, olağanüstü hal yasalarının sadece terörizmle mücadele edilmesini öngören yasalarla değiştirileceğini, ancak böyle bir yasa değişikliğinin zaman alacağını, Mısır'ın ise beklemeye tahammülü olmadığını öne sürdü ve bu yasaların Mısır halkına karşı değil onları korumak için çıkarıldığını söyledi.⁵⁷

Böylelikle muhalefetin korktuğu başına geliyor, Yasa tekrar uzatılıyor ve Mübarek'in Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde parlamentoya daha fazla yetki verileceğine, daha fazla politik özgürlük alanı açılacağına dair verdiği sözler rafa kaldırılmış oluyordu. Bu endişeleri dile getiren Müslüman Kardeşler'in bağımsız milletvekilleri uzatma teklifine blok halinde hayır oyu kullandı. Örgüt'ün önde gelen isimlerinden İssam El-Aryan yaptığı açıklamada hükümeti yalan söylemekle itham ederek, bu yasanın terörizmi bitirmek yerine daha da şiddetlendirdiği üzerinde durarak, hükümetin bu yasayı kullanarak keyfi tutuklamalar yapabileceğine dikkat çekti.⁵⁸

Reformist Yargıçlar Muhalefeti

2005 yılında yapılan seçimlerde çeşitli usulsüzlükler yapıldığını iddia eden ve bu iddialarını televizyon ekranlarından gündeme getiren Mahmud Mekkî ve Hişam El-Bastavissi adlı Mısırlı iki hâkimin yargılanmasına 2006 yılında devam edildi. Mekkî ve Bastavissi Mısır rejimini baskıcı bir rejim olarak suçlamış ve serbest seçimlerin yapılması gereği üzerinde durmuşlardı. Rejime muhalefet suçlamasıyla yargılanan iki hâkimin duruşmaları hem içte hem de dışta ses getirdi. Duruşmalar esnasında hâkimlere destek amacıyla yapılan gösterilerde birçok muhalif ses polisiye tedbirlerle karşı karşıya kaldı ve tutuklamalar meydana geldi.

27 Nisan tarihinde Kahire'deki mahkeme binası önüne gelen Mübarek rejimi karşıtı Kifaye hareketinden birkaç yüz kişilik grup

⁵⁷ "Mısır'da beklenen oldu, olağanüstü hal yasası uzatıldı," *Cihan Haber Ajansı*, 1 Mayıs 2006.

⁵⁸ "Mısır'da beklenen oldu, olağanüstü hal yasası uzatıldı," *Cihan Haber Ajansı*, 1 Mayıs 2006.

toplu olarak namaz kıldıktan sonra sloganlar ve tekbirler eşliğinde gösteri yaptı. Gruba coplarla müdahalede bulunan polis çok sayıda kişiyi gözaltına aldı. Diğer taraftan konuyla ilgili açıklama yapan Müslüman Kardeşler Örgütü ise hâkimlere destek için İskenderiye kentinden Kahire'ye hareket eden Örgüt üyelerinin polis tarafından gözaltına alındığını açıkladı.⁵⁹ Mahkemenin 11 Mayıs'a ertelendiğı duruşmanın ardından yazılı bir açıklamada bulunan muhalif hâkimler olağanüstü hal yasalarının kaldırılması, serbest seçimlerin yapılması ve tüm partilerin özgürce siyaset yapmasına izin verilmesi çağrısı yaptı.

11 Mayıs tarihinde yapılan duruşmada yine gösteriler ve polis şiddeti vardı. Mahmud Mekki ve Hişam Bastavissi, kendilerini destekleyen diğer yargıçların duruşmayı izlemelerine izin verilmemesini protesto ederek duruşmaya katılmazken, Müslüman Kardeşler, Kifaye hareketi ve bazı sol örgütler mahkeme önünde protesto gösterileri yaptı. Çok sayıda eylemcinin yaralandığı ve gözaltına alındığı gösteride Reuters ajansı ve El-Cezire televizyonunun da aralarında bulunduğu bazı medya kuruluşlarının kameralarına el konuldu.⁶⁰

18 Mayıs'taki duruşma da oldukça hareketli geçti. Müslüman Kardeşler milletvekillerinin de katıldığı hâkimlere destek mitinginde, milletvekilleri hâkimlere yapılan muamelenin Mısır için utanç kaynağı olduğunu vurguladı. Yargı erkinin ülkedeki en temiz otorite olduğunu ifade eden milletvekilleri, konuya özgürlükçü bir şekilde yaklaşılmadığını ifade etti. Her iki hâkimin de katılmadığı duruşmada seçimlerin şeffaflığını sorgulayan hâkimlerden Hişam Bastavissi kınama cezası alırken, Mahmud Mekki beraat etti. Bastavissi'nin kınanmasını eleştiren Mekki, kararın serbest ve adil seçimler isteyen tüm hâkimlerin cezalandırılması anlamına geldiğini söyledi.⁶¹

Mahkeme tarafından alınan karar Mısır'da geniş kitleleri rahatsız etti. Kahire'de toplanan üç yüzden fazla hâkim Yüksek Mahkeme önünde devletin yargıya müdahalesine karşı sessiz protesto eylemi yaptı. Gösteri sırasında herhangi bir taşkınlık yaşanmazken, polis de göstericilere müdahale etmedi. Protesto gösterisi sonrası basın mensuplarına açıklama yapan reformcu hâkim Mahmud Mekki, hüküme-

⁵⁹ "Rejim karşıtı hâkimlere destek veren gruba polis müdahale etti," *Cihan Haber Ajansı*, 27 Nisan 2006.

⁶⁰ "Muhalif yargıçlar mahkemede," *BBC Türkçe Servisi*, 11 Mayıs 2006.

⁶¹ "Yargıçlara destek gösterisinde yine gözaltılar yaşandı," *Cihan Haber Ajansı*, 18 Mayıs 2006.

tin yargıçlara ve sivillere karşı tutumunu değiştirmesini istedi. Mekkî, seçimlerin şeffaflığının yargı tarafından denetlenmesi gerektiğini savundu.⁶²

Mısır'ın 2006 yılında devam eden özellikle göstericilere yönelik sert tutumu uluslararası kamuoyunda da geniş yankı uyandırdı. ABD ve AB'den yapılan açıklamalarda Mısır'ın tutumunun gözden geçirilmesi gerektiğine yönelik ifadeler kullanıldı. AB tarafından 16 Mayıs tarihinde konuyla ilgili yapılan açıklamada "AB, bu gösterilerde gözüaltına alınan veya hakkında soruşturma açılanlar hakkında kaygılarını dile getirmektedir" ifadelerine yer verildi. Açıklamada ayrıca, "AB, Mısır yönetimini olağanüstü hal yasasının sınırlarını yeniden gözden geçirmeye çağırıyor" denildi.⁶³

Fakat Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'in bu tür çağrıları pek dikkate aldığı söylenemez. 20 Mayıs tarihinde bir açıklama yapan Mübarek, demokrasi yanlılarına karşı sert tutumundan dolayı ülkesine uygulanan uluslararası baskılara boyun eğmeyeceğini, söyledi. Mübarek, kimseye karşı şiddet uygulamak istemediği, ancak sorunun Mısır'ın çıkarlarına zarar vermesine izin veremeyeceği açıklamasını yaptı. Benzer bir açıklama da Dışişleri Bakanı Ahmed Ebul Geyt'den geldi. Ebul Geyt Mısır yargısının aldığı kararların bağımsız olduğunu, bu konuların da Mısır'ın içişlerine ait meseleler olarak görülmesi gerektiğini, iddia etti.⁶⁴

Yerel Seçimlerin Ertelenmesi

2005 yılında yapılan genel seçimler ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ardından 2006 yılında yerel seçimlerin yapılması bekleniyordu. Fakat 13 Şubat tarihinde iktidar partisi tarafından meclise sevk edilen bir düzenlemenin yasalaşmasıyla birlikte 2006 yılında yapılması planlanan yerel seçimler iki yıl ertelendi. Parlamento ve Adalet İşleri Bakanı Moufid Shehab değişikliği gerekçelendirirken, Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'in yerel meclisleri demokratikleştirdikten sonra seçimlerin yapılması gerektiği üzerinde durduğu açıklamasını yaptı. Buna göre 2005 yılında 76. maddede yapılan değişikliğe göre potansi-

⁶² "Mısır'da muhalif yargıca ihtar," *BBC Türkçe Servisi*, 18 Mayıs 2006.

⁶³ "AB, Mısır'da yapılan protestolarda polislin tutumunu kınadı," *Cihan Haber Ajansı*, 16 Mayıs 2006.

⁶⁴ "Mübarek reform taleplerini dikkate almadı," *Cihan Haber Ajansı*, 20 Mayıs 2006.

yel Cumhurbaşkanı adaylarının Parlamento, Danışma Meclisi ve Yerel Meclis'in 250 temsilcinin desteğini alması gerekiyordu. 250 temsilcinin 140'ı Parlamento'dan olmak zorundaydı. Mübarek'in Cumhurbaşkanlığı kampanyasında meclislerin demokratikleştirilmesi sözü verdiğini hatırlatan Shebab, bu amaca ulaşmak için anayasanın ve kanunların düzenlenmesi gerektiğini ve bunun da en az iki yıl alacağını ileri sürdü.

Tabii ki bu gerekçelendirmenin muhalefet tarafından yeterli görülmediği açıktı. Müslüman Kardeşler milletvekilleri hükümeti ve iktidar partisini, Müslüman Kardeşler'in yerel meclislere seçilmesini engelleme çabası içinde olmakla suçladı. Müslüman Kardeşler'in İskenderiye milletvekili Hüseyin İbrahim yaptığı açıklamada demokratikleştirmenin gerçekte hükümetin gündeminde hiçbir zaman yer almadığını, zaten 2002'de yürürlüğe konulan kanunla yerel seçimlerde hukuki gözlemciliğin engellendiğini ve böylece yerel meclislerin yüzde 99 oranında iktidar partisi hâkimiyetine girdiğini dile getirdi.⁶⁵

Esasında Anayasa'nın 76. maddesine göre, Cumhurbaşkanlığına aday olacak kimsenin her üç meclisten de 250 temsilcinin (yani yüzde 5) desteğini alması gerekmektedir. Fakat yerel seçimlerin ertelenmesinin ardındaki gerekçenin demokratikleştirme gayretleri olduğu iddiası pek inandırıcı değildir. En temel demokratik haklardan birisi olması gereken oy kullanmak için seçime gitme hakkının demokratiklik adı altında ertelenmesi tuhaf bir paradoksa işaret eder. Hükümet için en temel sorun arkasında geniş halk desteğinin olduğu tahmin edilen ve 2005 genel seçimlerine kısıtlı sayıda ve ancak bağımsız 150 milletvekili adayıyla katılabilen, buna rağmen 88 bağımsız milletvekilini Meclise sokmayı başaran Müslüman Kardeşler'in aynı başarıyı yerel seçimlerde tekrarlaması ihtimalidir. Eğer yerel seçimlerde de aynı başarı tekrarlanırsa Müslüman Kardeşler Cumhurbaşkanlığına aday gösterme şansına bir adım daha yaklaşacaktır. Bu durum Hüsnü Mübarek'i bir sonraki seçimlerde tek aday olma şansından mahrum kılacaktır.

Dolayısıyla muhalefet, iktidar partisinin erteleme konusundaki kararına sert direniş gösterdi. Karşı bir yasa teklifi getirerek, seçimlerin altı ay ertelenmesini teklif ettiler. Fakat meclisteki iktidar çoğunluğuna direnebilmeleri mümkün olmadı. Başta ABD ve diğer Batılı ülke-

⁶⁵ "Mısır yerel seçimleri erteledi," *Cihan Haber Ajansı*, 13 Şubat 2006

lerden gelen eleştirilere rağmen yerel seçimlerin iki yıl ertelenmesi karara bağlandı.⁶⁶

Sonuç

2006 yılında Mısır yoğun bir iç ve dış gündem yaşadı. Birkaç cümleyle özetlemek gerekirse, dışarıda beklenmedik olaylar, içeride geleneksel hale gelen sorunlar Mısır'ın uzun bir yıl geçirmesine neden oldu. Bölgede yaşanan tüm dinamik gelişmelere rağmen kendi iç istikrarına fazlaca odaklanan Kahire, dışarıda kendisinden beklenebilecek rolleri oynamakta oldukça yetersiz kaldı. Dışarıdaki bu pasiflik hali içerideki muhalefeti körüklemeye yardımcı oldu. Muhalefeti bastırmak ise polisiye tedbirleri beraberinde getirdi. Hükümet dışarıdaki pasif tutumunun içeride yaratacağı rahatsızlıkların farkında olduğundan, yalnızca sokakların rahatsızlığını gidermeyi hedefleyen demeçler vermenin ve boşa çıkan birçok arabuluculuk çabalarının dışında pek pozitif açılımlar gerçekleştiremedi. Sonuç itibarıyla rejim kendi kısır döngüsünü yaratmış durumda ve bunu devam ettirmek için elinden gelen gayreti göstermektedir.

Kronoloji Mısır 2006

17 Ocak:	Kahire'ye gelen ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney ve Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek arasında yapılan görüşmenin ana gündem maddelerinden biri İran oldu.
19 Ocak:	2005 yılındaki genel seçimler esnasında tutuklanan Müslüman Kardeşler'in 453 üyesi serbest bırakıldı.
8 Şubat:	Mısır'a bir ziyarette bulunan Hamas'ın siyasi kanat lideri Halid Meşal, tüm uluslararası baskılara rağmen İsrail'i tanımayacaklarını tekrarladı.
13 Şubat:	İktidar partisi tarafından meclise sevk edilen bir düzenlemenin yasalaşmasıyla birlikte 2006 yılında yapılması planlanan yerel seçimler iki yıl ertelendi.
14 Şubat:	Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek görüştüğü İsrail Savunma Bakanı Şaul Mofaz'a, Hamas'ın değişeceğine ve İsrail'in şartlarını kabul edeceğine inandığını söyledi.

⁶⁶ "Mısır yerel seçimleri erteledi," *BBC Türkçe Servisi*, 15 Şubat 2006.

- 22 Şubat:** Hamas'a ekonomik baskı uygulamak amacıyla bölge ülkelerine yönelik bir gezi düzenleyen Condoleezza Rice'ın ilk durağı Mısır oldu.
- 4 Mart:** Kahire'de toplanan Arap Birliği bildirisinde, uluslararası topluma, özellikle de Ortadoğu Dörtlüsü'ne Filistin halkının tercihine saygı gösterilmesi çağrısında bulunuldu.
- 28 Mart:** Hartum'da yapılan Arap Zirvesi'nin öncesinde açıklama yapan Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa, Filistin sorununun çözülememesinin en temel nedeninin İsrail'in uzlaşmaz tutumu olduğunu söyledi.
- 14 Nisan:** Hamas yönetiminin Dışişleri Bakanı olan Mahmut Zehar'ın çıktığı bölge turunun ilk durağı Kahire'ydi. Fakat Zehar'ın görüşme talebi Mısır Dışişleri Bakanı Ahmet Ebu'l Geyt tarafından programının yoğunluğu gerekçe gösterilerek reddedildi.
- 24 Nisan:** Sina Yarımadası'nın turistik kasabası Deheb'de meydana gelen 3 büyük patlamada en az 23 kişi ölürken, 62 kişi de yaralandı.
- 1 Mayıs:** Cumhurbaşkanı Mübarek'in talimatıyla Olağanüstü Hal Yasası meclis tarafından iki yıl daha uzatıldı.
- 17 Haziran:** Filistin Cumhurbaşkanı Mahmut Abbas Kahire'ye bir ziyarette bulundu ve Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek ile görüştü.
- 25 Temmuz:** Arap Birliği Lübnan gündemiyle Kahire'de toplandı. Olağanüstü toplantıda Arap devletleri arasında birlik çağrısı yapılmasına rağmen, özellikle Mısır ve Ürdün'ün tutumu nedeniyle yine somut bir sonuç ortaya konulamadı.
- 29 Ekim:** AB Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana Mısır'a gelerek Mübarek ile görüştü. Görüşmeden umutlu ayrılan Solana, Filistin'de birlik hükümetinin yakında kurulabileceğini düşündüğünü söyledi.
- 15 Kasım:** Kahire'ye ziyarette bulunan Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın, El-Fetih ve Hamas arasında ulusal birlik hükümeti kurulabileceği yönünde yaptığı açıklamaya, Mısır hükümetinden olumlu tepkiler geldi.